

Lausunto

04.02.2026

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Karstulan Evankelisen Kansanopiston kannatusyhdistys pitää kannatettuna kehittää kotoutumiskoulutusta. Samalla yhdistys korostaa, että kehittämisessä ja muutoksessa on huomioitava erilaiset toiminta-alueet ja olosuhteet. Kotoutumiskoulutusuudistuksen kehittämistä ja vaikutuksia olisi tarkasteltava nykyistä vahvemmin kotoutujien moninaisuuden näkökulmasta. Lähtökohdat, oppimisvalmiudet ja elämäntilanteet samoin kuin asuminen eri puolilla Suomea vaihtelevat ja vaikuttavat siihen, että kotoutujan eteneminen on erilaista ja se pitäisi tunnistaa, jotta toiminta kotoutumisen ympärillä olisi vaikuttavaa.

Esityksessä kaavaillaan, että kotoutumis- ja lukutaitokoulutusta järjestettäisiin jatkossa vain työvoimakoulutuksena, jonka toteuttamisesta vastaa työllisyysalue. Samalla esitetään purettavaksi vapaan sivistystyön kotoutumiskoulutuksen ohjaus- ja valtioneosuusjärjestelmä. Tämä tulee jättämään koulutuksen ulkopuolelle siitä hyötyviä asiakasryhmiä. Esitys ei huomioi riittävästi syrjäseudulla asuvia sekä henkilöitä, jotka eivät kykene aktiiviseen työnhakuun tai joiden ei ole mahdollista sijoittua työmarkkinoille erilaisten haasteiden vuoksi.

Vapaan sivistystyön tuottama kotoutumiskoulutus on ollut pohjoisessa Keski-Suomessa korvaamaton. Jos tämä mahdollisuus jää jatkossa pois, niin sillä on kauaskantoiset vaikutukset harvaan asutulle alueellemme. On selvää, että lähiopetuksena tähän asti toteutetut kotoutumiskoulutukset lakkaavat ja siirtyvät verkkoon. Verkkokoulutus ei sovi läheskään kaikille - vuorovaikutus muiden kanssa jää pois, sosiaaliset taidot eivät pääse verkko-opetuksessa kehittymään ja kielen oppiminen on hidasta. Vapaan sivistystyön tarjoamana koulutukseen on päässyt osallistumaan lähi- ja monimuoto-opetuksena. Erityisesti syrjäseuduilla koulutusten saavutettavuus, tasapuolisuus, etä- ja monimuotoratkaisujen mahdollisuudet sekä paikallisten tarpeiden huomioiminen ovat

keskeisiä tekijöitä kotoutumisen onnistumiselle kokonaisuutena.

Pohjoisessa Keski-Suomessa vapaa sivistystyö ja kansanopistot ovat pystyneet tuottamaan tehokasta lähiopetusta kotoutumiskoulutuksessa. Tämä on vapauttanut työllisyysalueen resursseja muuhun, kun vapaan sivistystyön toimijat ovat vahvistaneet kotoutumisen onnistumista. Jos kotoutumiskoulutukset järjestetään jatkossa vain työvoimakoulutuksena, palvelun kankeus ja byrokratia lisääntyvät joustavuuden kustannuksella. Uudistuksen tavoitteena on helpottaa myös työssäkäyvien osallistumista suomen kielen opetukseen, mutta ilman vapaan sivistystyön oppilaitoksia tavoitteen saavuttaminen on todella haastavaa. On olemassa suuri riski, että rahapulassa oleva työllisyysalue ohjaa kotoutumiskoulutuksiin tarkoitettuja varoja jatkossa esim. palkkatukeen, ja kotoutumiskoulutukset eivät toteudu tarvittavan laajuisina.

Hallituksen esitys siirtää kotoutumis- ja lukutaitokoulutuksen yksinomaan työvoimakoulutukseksi poistamalla vapaan sivistystyön rahoitusjärjestelmät uhkaa heikentää palveluiden saavutettavuutta harvaan asutuilla alueilla. Lähiopetuksen korvaaminen verkko-opetuksella vaarantaa oppijoiden kielenoppimisen, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden edellytyksiä.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Kotoutumisen edistämiseen kohdistuvat merkittävät säästöt herättävät huolta. Rahoituksen vähentäminen heikentää alueellista yhdenvertaisuutta, mikäli palvelujen laatu, saatavuus ja henkilökohtainen ohjaus kärsivät. Rahoituksen keskittäminen ja leikkaukset lisäävät alueellisia eroja entisestään, sekä heikentää pienten ja haavoittuvien ryhmien palveluja.

Säästöt aiheuttavat riskin, että kotoutumispalvelujen laatu ja saatavuus heikkenevät. Säästötoimenpiteiden vaikutukset tulisikin arvioida huolellisesti erityisesti pienten ja harvaan asuttujen kuntien ja alueiden näkökulmasta. Uudistusten onnistuminen edellyttää riittäviä resursseja sekä toimivia yhteistyörakenteita kuntien, työllisyysalueiden, vapaan sivistystyön toimijoiden ja kolmannen sektorin välillä. Kotoutumispalveluiden rahoituksen kokoaminen kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen voi heikentää rahoituksen läpinäkyvyyttä ja ennakoitavuutta, erityisesti niissä kunnissa, joissa maahanmuutto on määrällisesti vähäistä mutta palvelujen järjestämisen yksikkökustannukset ovat korkeat pitkien etäisyyksien ja pienten ryhmäkokojen vuoksi.

Säästöt kotoutumiskoulutukseen osoitetuissa varoissa ja kotoutumisen laskennallisissa korvauksissa vähentävät kunnan kykyä vastaanottaa pakolaisia ja maahanmuuttajia. Nämä muutokset taas heikentävät maahanmuuttajien mahdollisuutta valita asuinpaikkaansa ja samalla se taas luo erilaisia paineita eri alueilla. Rahoitusleikkauksista tulee luopua tai niitä tulee lieventää, jotta kotoutumisen laatu ja yhdenvertaisuus voidaan turvata. Kotoutumiskoulutuksen ja siihen olennaisesti kuuluvan suomen kielen opetuksen alueellinen saavutettavuus ja joustavuus sekä yksilöllinen ohjaus tulee varmistaa. Kotoutumispalvelujen järjestämisessä on huomioitava paikalliset olosuhteet ja erilaiset opiskelijaryhmät — nämä edellyttävät erityisjärjestelyjä ja ennakoitavaa rahoitusta.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Hallituksen esitysluonnoksessa kotoutumislain muuttamiseksi korostetaan maahanmuuttajan velvollisuutta edistää omaa kotoutumistaan. Maahanmuuttajan tulee hakeutua ja osallistua

kotoutumista edistäviin palveluihin, kuten kotoutumiskoulutukseen ja yhteiskuntaorientaatioon. Tätä pidämme kannatettavana esityksenä. Kansanopistoissa on onnistuttu sitouttamaan koulutukseen, joka vahvistaa niin koulutuksen vaikuttavuutta kielen oppimisen kuin työelämään tai jatko-opintoihin siirtymisen kautta. On myönteistä, että työelämänäkökulmaa ja yksilön omaa vastuuta kotoutumisprosessista vahvistetaan. Tämän kuitenkin tulee perustua palvelujen riittävään resursointiin ja saavutettavuuteen jotta kotoutumista edistävät palvelut voidaan järjestää todellista tarvetta vastaavasti. Uudistukset todennäköisesti kasvattaisivat muun muassa monikielisen yhteiskuntaorientaation ja joustavien koulutusmuotojen tarvetta, erityisesti muiden kuin työnhakija-asiakkaiden osalta.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Ehdotettu muutos alkuhaastattelun toteuttamiseen ei tuo toivottuja tehostamishyötyjä, koska käytäntö on jo nykyisin samankaltainen. Kotoutumissuunnitelman laadinta on jo osa palvelutarpeen arviointia.

Muut huomiot

Karstulan Evankelinen Opisto on pohjoisen Keski-Suomen harvaan asutulla alueella toimiva monialainen kansanopisto ja alueellisesti merkittävä kotoutumiskoulutuksen järjestäjä. Harvaan asutulla alueella opiston rooli kotoutumisessa on erityinen. Kansanopisto tarjoaa oppijoille aidon ympäristön, jossa he konkreettisesti harjoittelevat suomen kieltä arjessa, luovat sosiaalisia verkostoja, oppivat uusia taitoja ja rakentavat polkua tulevaisuuteen. Kansanopistossa kotoutumiskoulutuksen tavoitteet ovat saavutettavissa ja tulokset vaikuttavia. Yksilöllinen ohjaus, lähiopetuksen mahdollistama vuorovaikutus ja matalan

kynnyksen lähestymistapa auttavat ihmisiä ottamaan seuraavia askeleita kohti jatko-opintoja, työelämää ja kotoutumista paikalliseen yhteisöön. Juuri siksi pidämme tärkeänä, että kotoutumisen rakenteet säilyvät joustavina ja saavutettavina, ja että alueelliset oppilaitokset voivat jatkossakin toteuttaa kotoutumiskoulutusta siellä, missä se on vaikuttavinta – lähellä ihmistä. On tärkeää, että vapaan sivistystyön lakiin sisällytetään edelleen tehtävä maahan muuttaneiden koulutuksen järjestämiseksi siten, että vapaan sivistystyön oppilaitokset täydentävät koulutuksellaan työvoimakoulutuksena järjestettyä koulutusta. Alueellinen saavutettavuus, joustavuus ja yksilöllinen ohjaus tulee varmistaa myös uudistusten myötä.

Vapaan sivistystyön kotoutumiskoulutus tulee säilyttää osana kotoutumisjärjestelmää alueiden saavutettavuuden, joustavuuden ja vaikuttavuuden turvaamiseksi. Alueelliset toimijat, kuten kansanopistot, tulee nähdä kotoutumisen kumppaneina, ei pelkkinä palveluntuottajina. Kotoutumiskoulutusta ei tule keskittää vain työvoimakoulutukseksi, sillä vapaan sivistystyön joustavat rakenteet mahdollistavat toiminta-alueelleen ja ympäröivään yhteiskuntaan sopivat koulutusmahdollisuudet huomioiden samalla työelämän tarpeet.

Karstulan Evankelisen Kansanopiston kannatusyhdistys ry on tarkastellut lausunnossaan myös lainsäädännöllisiä perusteita.

Perustuslaki: 6 § (yhdenvertaisuus), 16 § (sivistykselliset oikeudet) ja 22 § (perusoikeuksien turvaaminen) korostavat yhdenvertaista saavutettavuutta ja viranomaisten velvollisuutta turvata oikeuksien tosiasiallinen toteutuminen myös harvaan asutuilla alueilla.

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014): velvoittaa ehkäisemään välillistä syrjintää ja edistämään yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti.

Hallintolaki (434/2003): edellyttää tarkoituksenmukaista ja asiakaslähtöistä viranomaistoimintaa; palvelujen tulee vastata paikallisiin olosuhteisiin ja todellisiin tarpeisiin

Viiru Mervi
Karstulan Evankelisen Kansanopiston kannatusyhdistys ry / Karstulan
Evankelinen Opisto